

Nykyisessä suhdannetilanteessa työpaikat vähenevät teollisuudessa mutta lisääntyvät palvelualoilla, ja sekä osa- että määräaikaiset työsuhteet yleistyvät. Työttömyys kasvaa hieman mutta kääntyy ensi vuonna laskuun.

Työllisyys- kehitys kotimaisen kysynnän varassa

Merja Kauhanen
Erikoistutkija
Palkansaajien tutkimuslaitos

Kansantalouden neljännesvuositilinpäidon mukaan Suomen kokonaistuotanto kasvoi tämän vuoden ensimmäisellä neljänneksellä vain 1,2 prosenttia edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta. Alkuvuoden talouskehitys onkin ollut odotettua synkempää. Tästä johtuen talouskasvu on tänä vuonna jäämässä keväällä ennakoitua alhaisemmaksi. Viime kuukausina irtisanomiset ja lomautukset ovat leimanneet masentavasti kotimaisia työllisyyskehityksestä ker-

tovia uutisia. Suhdannetilanteeseen nähden työllisyyskehitys on kuitenkin ollut alkuvuodesta yllättävän hyvää, vaikka suunta onkin selvästi heikkenevä (kuvio 1). Tämän vuoden tammi-heinäkuussa työllisiä oli lähes neljä tuhatta vähemmän kuin edellisvuoden vastaavana ajankohtana. Lomautettujen määrä on noussut noin 14 prosentilla, ja tehtyjen työtuntien määrä on alkuvuodesta laskenut noin kahdella prosentilla vuoden takaiseen verrattuna.

Merja Kauhanen vastaa Palkansaajien tutkimuslaitoksen enusteryhmissä mm. työllisyyskehityksen seuraamisesta ja ennustamisesta.

Viennistä riippuvassa teollisuudessa väki on vähentynyt voimakkaasti: tammi-heinäkuussa teollisuus työllisti noin 24 000 henkeä vähemmän kuin viime vuoden vastaavana ajankohtana. Eniten työpaikat ovat vähentyneet metalliteollisuudessa, erityisesti perusmetallien sekä koneiden ja laitteiden valmistuksessa. Työpaikkojen määrä on laskenut myös paperiteollisuudessa ja sähkötekniisessä teollisuudessa.

Työpaikkojen syntyminen on ollut lähinnä kotimaiseen kysyntään nojaavan palvelusektorin varassa. Palvelusektorilla rahoituslalle, liike-elämän palveluihin sekä julkisiin ja muihin palveluihin onkin vielä syntynyt lisää työpaikkoja lähes saman verran kuin niitä teollisuudesta on vähentynyt. Kuntien merkitys työllistäjinä on ollut merkittävä: niissä työllisten määrä on kasvanut noin 15 000:lla tämän vuoden tammi-heinäkuussa edelliseen vuoteen verrattuna.

Työllisyyskehitystä on jo pidemmän aikaa leimannut kaksijakoisuus: työllisyys on heikentynyt selvästi teollisuudessa, mutta työpaikat ovat edelleen lisääntyneet palvelualoilla. Tämä esti alkuvuodesta työpaikkojen kokonaismäärän kääntymisen laskuun. Tammi-heinäkuun työllisyyslukuissa näkyy kuitenkin jo se, että palvelualojen työpaikkojen määrän kasvu ei ole enää riittänyt kompensoimaan teollisuuden työpaikkojen hävikkiä.

Tämä sama kaksijakoisuus on näkynyt pitkään erona miesten ja naisten työllisyydessä (kuvio 2). Naisilla tammi-kesäkuun aikana työllisyys edelleen parani ja työttömyys alentui, kun miehillä kehitys oli päinvastaista viime vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Viime kuukausina työllisyys on kuitenkin alkanut heiketä jo joillakin palvelualoilla kuten majoitus- ja ravitsemistoiminnassa, mikä on painanut osaltaan naisten työllisyyden laskuun. Miesten työllisyyden lasku näyttää pysähtyneen, mihin suurin selitys lienee rakennuslalle, erityisesti maa- ja vesirakentamiseen, syntyneet työpaikat. Rakennusala on tammi-heinäkuussa työllistänyt keskimäärin 6 000 henkeä enemmän kuin samaan aikaan viime vuonna.

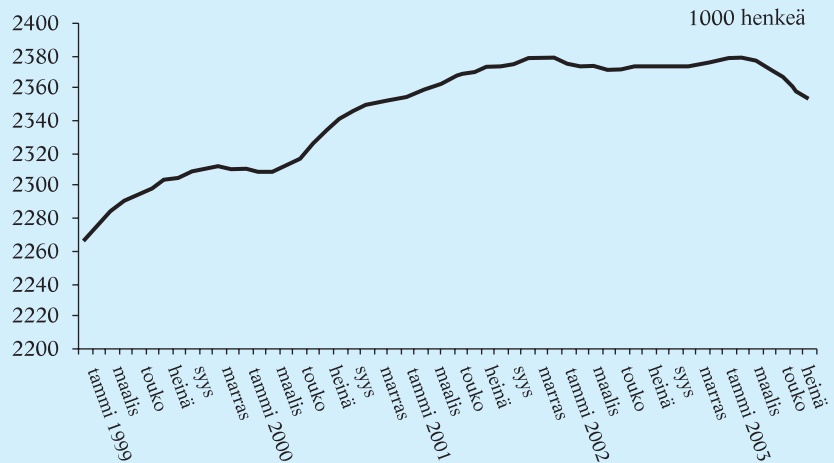
Määräaikaiset työsuhteet lisääntyneet, pysyvät vähentyneet

Kiinnostava piirre työllisyyskehityksessä on ollut se, että niillä aloilla, joilla työllisyys on kasvanut, kasvu selittyy pitkälti määräaikaisten työsuhteiden lisääntymisellä. Määräaikaissa työsuhteissa työskenteli tammi-heinäkuussa keskimäärin 14 000 palkansaajaa enemmän kuin viime vuonna samaan aikaan. Kaikkien palkansaajien määrä

on pysynyt samalla tasolla kuin edellisenä vuonna. Tämä tarkoittaa sitä, että pysyvissä työsuhteissa työskentelevien palkansaajien määrä on samanaikaisesti laskenut.

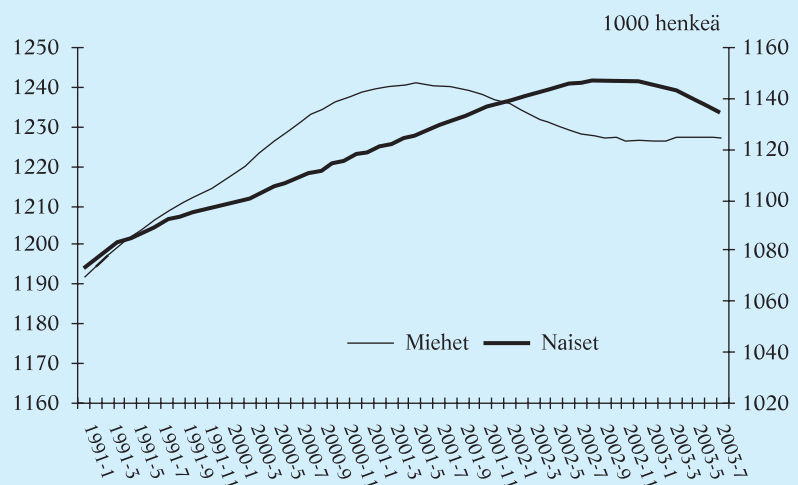
Eniten määräaikaiset työsuhteet ovat kasvaneet julkisissa ja muissa palveluissa, rahoitus- ja vakuutuslalla sekä kiinteistö- ja liike-elämän palveluissa (taulukko 1). Julkisissa ja muissa palveluissa koettu työllisyyden lisäys on tullut hyvin pitkälti määräaikaisten työsuhteiden kasvusta. Teollisuudessa ja

Kuvio 1. Työlliset 1999:1–2003:07 (trendisarja).

Lähde: Tilastokeskus. Työvoimatutkimus.

Kuvio 2. Työlliset naiset ja miehet 1999:01–2003:07 (trendisarjat).

Lähde: Tilastokeskus. Työvoimatutkimus.

Taulukko 1. Palkansaajat – määräaikainen työ.

Toimiala	Määräaikainen työ (1 000 henkeä)		
	Tammi-heinäkuu 2002	Tammi-heinäkuu 2003	Muutos, %
Kaikki toimialat	338	352	4,3
Maa- ja metsätalous	8	8	-2,5
Teollisuus	44	43	-2,3
Rakennustoiminta	18	19	7,0
Kauppa	41	42	2,1
Liikenne	13	12	-7,7
Rahoitus- ja liike-el. palv. toim.	35	39	10,3
Julkiset ja muut palvelut	177	188	6,5

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus. Luvut pyöristettyjä. Prosenttimuutokset laskettu pyöristämättömistä luvuista.

Taulukko 2. Palkansaajat – osa-aikainen työ.

Toimiala	Osa-aikainen työ (1 000 henkeä)		
	Tammi-heinäkuu 2002	Tammi-heinäkuu 2003	Muutos, %
Kaikki toimialat	257	263	2,3
Maa- ja metsätalous	5	4	-18
Teollisuus	22	20	-7,2
Rakennustoiminta	5	4	-17,2
Kauppa	54	55	1,9
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	22	21	-1,5
Liikenne	15	17	13,7
Rahoitus- ja liike-el. palv. toim.	36	37	4,0
Julkiset ja muut palvelut	98	103	4,9

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus. Luvut pyöristettyjä. Prosenttimuutokset laskettu pyöristämättömistä luvuista.

liikenteessä määräaikaiset työsuhteet ovat sen sijaan hieman supistuneet.

Viime vuoden laskun jälkeen määräaikaisten työsuhteiden määrä on siis kääntynyt jälleen nousuun. Määräaikaisten työsuhteiden kehitys riippuu ainakin jonkin verran suhdannetilanteesta. Nyt koettu määräaikaisten työsuhteiden lisääntyminen kertookin talouden epävarmuudesta. Kun talousnäkymät ovat epävarmat, työntekijöitä palkataan mieluummin määräaikaisiin työsuhteisiin. Toisaalta määräaikaiset työsuhteet jätetään ensimmäisinä

uusimatta, kun tulee tarve vähentää väkeä. Tämä on näkynyt esimerkiksi teollisuuden määräaikaisten palkansaajien vähenemisenä.

Osa-aika-eläkeläiset nostaneet osa-aikaisten palkansaajien määrää

Myös osa-aikaisten palkansaajien määrä on jatkanut kasvuaan, joskaan ei yhtä voimakkaana kuin viime vuonna. Osa-aikaisia palkansaajia oli

tammi-heinäkuussa keskimäärin 263 000, mikä on noin 6 000 henkilöä eli 2,3 prosenttia enemmän kuin samaan aikaan viime vuonna. Noin kolmannes heistä teki osa-aikatyötä määräaikaisena. Samaan aikaan koko-aikatyötä tekevien määrä on vähentynyt. Osa-aikaisen työn yleistyminen selittyy suurelta osin naisten osa-aikatyön lisääksellä. Toimialoittaisesti osa-aikatyötä tekevien määrä on lisääntynyt eniten julkisissa ja muissa palveluissa sekä liikenteen toimialalla (taulukko 2). Teollisuudessa, rakentamisessa sekä maa- ja metsätaloudessa osa-aikatyötä tekevien määrä on sen sijaan vähentynyt.

Viime vuonna osa-aikaisten palkansaajien määrän kasvuun vaikutti eniten osa-aika-eläkkeensaajien määrän nousu yli 10 000 hengellä. Osa-aika-eläkkeen suosiota kasvatti se, että tämän vuoden alusta sen alaikäraja nostettiin 56 vuodesta 58 vuoteen. Ikärajan muutos koski vuonna 1947 tai sen jälkeen syntyneitä. Viime vuoden loppupuolella koettu ryntäys osa-aika-eläkkeelle selittää myös osa-aikaisten palkansaajien määrän kasvun alkuvuodesta viime vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Tammi-kesäkuussa osa-aika-eläkkeensaajia on ollut noin 10 000 henkeä eli 31 prosenttia enemmän kuin viime vuonna samaan aikaan. Joulukuun 2002 tasta osa-aika-eläkkeensaajien määrä kasvoi noin kolmella tuhannella. Onkin odotettavissa, että osa-aikaisten palkansaajien määrän kasvu hidastuu loppuvuotta kohden.

Työttömyys nousussa

Alkuvuodesta työttömänä on ollut Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan keskimäärin 255 000 henkeä, mikä on tuhat vähemmän kuin vastaavana ajankohtana edellisvuonna. Työttömyysaste oli tammi-heinäkuussa keskimäärin 9,7 prosenttia eli sama kuin viime vuonna. Laskusuhdanne on kuitenkin selvästi näkynyt kausivaihtelusta tasoitettun

työttömyysasteen nousuna viime kuukausien aikana. Heinäkuussa kausitasoitettu työttömyysaste oli 9,3 prosenttia.

Tuotannon vaimeus näkyi jo viime vuonna nuorten työttömyyden käänntymisenä nousuun, kun muissa ikäryhmissä työttömyys edelleen aleni. Nyt irtisanomisten yleistymisen on kuitenkin odotetusti alkanut näkyämään myös muiden ikäryhmien työttömyydessä. Myös 25–54- ja 55–74-vuotiaiden kausivaihtelusta tasoitetut työttömyysasteet kääntyivät kevään aikana nousuun (kuvio 3).

Työministeriön lukujen mukaan työttömiä työnhakijoita oli tämän vuoden tammi-kesäkuussa keskimäärin 293 000, mikä on 2,5 prosenttia eli noin 8 000 henkeä vähemmän kuin viime vuoden vastaavana ajankohtana. Pitkäaikaistyöttömien määrän lasku on jatkunut tänäkin vuonna kokonaistyöttömien määrän laskua vauhdikkaampana. Alkuvuodesta pitkäaikaistyöttömien määrä on pienentynyt yli 5 400 hengellä eli noin 7 prosentilla. Pitkäaikaistyöttömien väheneminen selittääkin suurelta osin työttömien työnhakijoiden määrän laskun.

Työvoiman tarjonta supistunut suhdanne- luontoisesti

Työttömyyden kasvu ei kuitenkaan ole ollut yhtä voimakasta kuin työllisyyden heikkeneminen, koska työvoiman tarjonta on suhdanne-
luontoisesti samaan aikaan supistunut. Työvoimaosuus oli tammi-heinäkuussa keskimäärin 67,1 prosenttia eli 0,3 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin viime vuonna.

Kiinnostavaa työvoiman tarjonnan laskussa on, että se selittyy lähinnä parhaassa työiässä olevien, 25–54-vuotiaiden työvoiman tarjonnan supistumisella sekä miehillä että naisilla. Tämän ryhmän työvoimaosuus laskee kuluvan vuoden tammi-heinäkuussa 0,6 prosenttiyksikköä edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna, kun taas 15–24-vuotiaiden työvoimaosuus pysyi keskimäärin samana ja 55–74-vuotiaiden

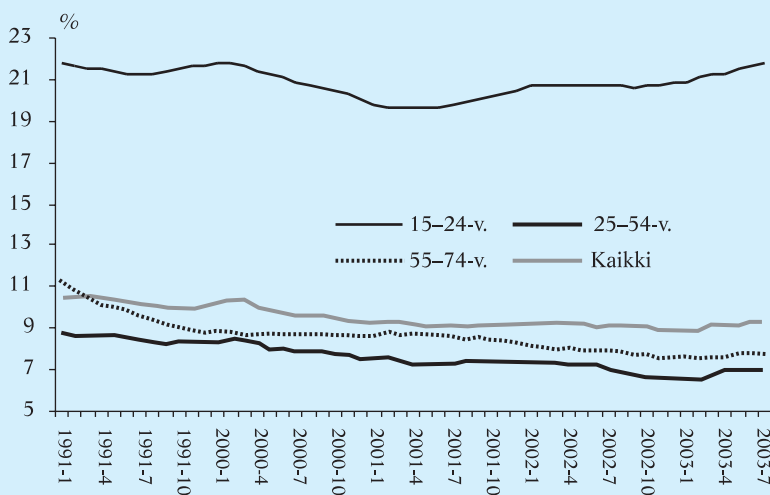
Merja Kauhanen ennustaa kotimaisen kysynnän ylläpitävän palvelualojen työllisyyden kasvua, työvoiman tarjonnan vähenevän ja työvoimapolitiittisten toimenpiteiden lisääntyvän niin, että työttömyysaste pysyy 9,2 prosentissa vuosina 2003–2004.

työvoimaosuus kasvoi 1,8 prosenttiyksikköllä.

Nuorten ikäryhmässä työvoimaosuuden pysymistä tammi-heinäkuussa keskimäärin edellisvuotisella tasolla selittääkin nuorten naisten ja miesten työvoiman tarjonnan erisuuntainen keskimääräinen kehitys: nuorten miesten työvoimaosuus on kasvanut tammi-heinäkuussa keskimäärin 0,2 prosenttiyksikköllä edellisvuodesta, kun taas nuorten naisten työvoimaosuus on laskenut saman verran. Kummallakin ryhmällä kausivaihteluista tasoitettu työvoimaosuus on kuitenkin ollut laskussa koko alkuvuoden.

55–74-vuotiailla työvoimaosuuden kasvua selittää ns. ikäkohorttivaikutus: nuoremmista ikäryhmistä tähän ikäryhmään on siirtynyt paljon väkeä, joka on työelämässä mukana ja jonka työvoimaan osallistuminen on siis yleisempää kuin vanhempien ikäryhmästä poissiirtyneiden osallistuminen.

Kuvio 3. Työttömyysasteet ikäryhmittäin 1999:01–2003:07 (trendisarjat).

Lähde: Tilastokeskus. Työvoimatutkimus.

Päätoimisten opiskelijoiden osallistuminen työmarkkinoille on alkuvuodesta kasvanut laskusuhdanteesta huolimatta. Tämän vuoden tammi-heinäkuussa päätoimisia opiskelijoita oli työttömistä keskimäärin 69 000, mikä oli 2 000 henkeä enemmän kuin edellisvuoden vastaavana ajankohtana. Työllisistä päätoimisia opiskelijoita oli keskimäärin 120 000 henkeä eli noin 5 prosenttia. Viime vuoteen verrattuna työllisten päätoimisten opiskelijoiden määrä on kasvanut keskimäärin 3 000 hengellä.

Työvoiman tarjonnan suhdanne- luontoisen supistumisen ohella työttömyyden kasvua on hillinnyt työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin osallistuneiden määrän kasvu. Alkuvuodesta noin 86 000 henkeä eli noin kolmannes kaikista työnhakijoista on osallistunut toimenpiteisiin. Tämä on keskimäärin 10 000 henkeä enemmän kuin viime vuonna. Työvoimapolitiittisissä toimenpiteissä olevat voidaan jakaa palkkaperusteisin toimenpitein työllistettyihin, työmarkkinatuella sijoitettuihin, vuorottelupaikkaan työllistettyihin sekä työvoimakoulutuksessa oleviin. Eniten on kasvanut työvoimakoulutukseen osallistuvien ja työmarkkinatuella sijoitettujen määrä. Sen sijaan palkkaperusteisin toimenpitein työllistettyjen määrä on hieman pienentynyt johtuen lähinnä kuntien tukityöllistettyjen määrän laskusta.

Työllisyys heikkenee lähikuukausina mutta alkaa parantua ensi vuoden aikana

Vaikka työllisyys heikkenee vielä loppuvuodesta, ennustamme että työttömyysaste ei nouse korkeammalle kuin 9,2 prosenttiin tänä vuonna, koska työvoiman tarjonnan suhdanneluonteinen supistuminen sekä työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin osallistuvien määrän kasvu vaimentavat työttömyyden nousua.

Parantuneiden suhdannenäkymien myötä teollisuuden tuotanto elpyy ensi vuonna. Tämä kääntää myös teolli-

suuden työllisyyden kasvuun ensi vuoden puolella, mutta vasta viiveellä. Odotamme kotimaisen kysynnän ylläpitävän palvelualojen työllisyyden kasvua. Työllisten määrä kasvaa eniten kiinteistö- ja liike-elämän palveluissa sekä julkisissa ja muissa palveluissa. Työllisten määrä kasvaakin ensi vuonna noin kuudella tuhannella henkilöllä. Työttömyysaste pysyy tämän vuoden tasolla, 9,2 prosentissa, koska työvoiman tarjonta kääntyy myös lievään kasvuun. Työvoiman tarjonnassa näkyy se, että työikäisen väestön kasvu ei jatku yhtä suurena kuin edellisinä vuosina.